ח: אלו הן הגולין — פרק שני — מכות

טמא יהיה מכל מקום. קשה ליתתוק מאשר ומיהיה[ז] ויש לומר דאשר אורחיה דקרא הוא: [ח] **דלמא** חרישת העומר דמצוה **ואמר רחמנא תשבות**. קלת קשה ליתתוק מייה דתשבות ומהיכי תיתי לן דהא למישרי מלרכין קרא וי"ל דהא לא חייש רק לסתור דרשא דאשמעינן מה חריש רשות ומעתה נאמר דאתא לדרשא אחרינא: **אינו** צ"ל חריש וקציר של שביעית כו'. תימה דבשלמא קליר כתיב בהאי עניינא את ספיח קלירך לא תקצור אבל חרישה לא כתיב כלל התם וכ"ת דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר עבודות קרקע הא איכא מ"ד פ"ק דמו"ק (דף ג:) דדוקא אהנך דכתיבי בהדיא מיתייב אבל איך לא וחרישה גופה ממעט התם מדקאמר החורש בשביעית אינו לוקה (ד) וי"ל דכיון דקסבר דקליר אתי לתוספת חריש נמי אתא לתוספת:

והא אמרת יצא האב המכה בנו. קשה (ה) [לר"י[ט]] דהיינו דוקא כשמייסרו ומכהו בתוכחתו אבל אם הלך ביער והורגו בשוגג למה לא יגלה וי"ל דמשמע ליה דמיירי בכל ענין אף אם מכהו לייסרו דאם לא כן אמאי נקט טפי בן מאבדם אחר: אלמא

דגמיר נמי מצוה קא עביד דכתיב [ד] יסר בנך ויניחך [ג] הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי (ו) קצירה דומיא דחרישה מה חרישה מצא חרוש אינו חורש אף קצירה נמי (מצא קצור אינו קוצר[ז]) ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו קוצר מצוה לקצור ולהביא: **מתני'** [ד]האב גולה על ידי הבן והבן גולה ע"י האב [ה]הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן חוץ מגר[ז] תושב [ו]וגר תושב [א] אינו גולה אלא על ידי גר תושב: **גמ'** האב גולה ע"י הבן והאמרת יצא האב המכה את בנו דגמיר והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד בשוליא דנגרי שוליא דנגרי חיותא היא דלמדיה [ז]דגמיר אומנותא אחריתי: והבן גולה ע"י האב כו': ורמינהי [ח] מכה נפש פרט למכה אביו אמר רב כהנא לא קשיא הא ר"ש והא רבנן [ט] לר"ש דאמר חנק חמור מסייף שגגת סייף ניתנה לכפרה שגגת חנק לא ניתנה לכפרה לרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו [בשוגג[י]] שגגת סייף הוא ושגגת סייף ניתנה לכפרה רבא אמר [כ]פרט לעושה חבורה באביו בשוגג ס"ד אמינא כיון דבמזיד בר קטלא הוא בשוגג נמי ליגלי קמ"ל: הכל גולין על ידי ישראל וכו': הכל גולין על ידי ישראל לאיתויי מאי לאיתויי עבד וכותי תנינא להא דת"ר [ט]עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה גולה דקטליה ולוקה דלטייה אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי בשלמא גולה דקטליה אלא לוקה אמאי דלטייה [י] ונשיא בעמך לא תאור [כ] בעושה מעשה עמך אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם עבד בר עדות הוא אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן [י]כגון שהכהו הכאה שאין

[א] טמא יהיה מ"מ ההוא מיבעי ליה [ב] לכדתניא טמא יהיה [א]לרבות טבול יום טומאתו בו [ב]לרבות מחוסר כיפורים א"ל אנא מעוד (טומאתו[ג]) קא אמינא איכא דמתני לה אהא [ב] בחריש ובקציר תשבות [ג] ר"ע אומר אינו צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר [ג] שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות [ד] יצא קציר העומר שהוא מצוה א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דחרישה דרשות דלמא חרישת עומר דמצוה ואפ"ה אמר רחמנא תשבות א"ל כיון דאם מצא חרוש אינו חורש לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד ואמאי לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג

[ד] יסר בנך ויניחך [ה] הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי (ו) קצירה דומיא דחרישה מה חרישה מצא חרוש אינו חורש אף קצירה נמי (מצא קצור אינו קוצר[ז]) ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו קוצר מצוה לקצור ולהביא: **מתני'** [ד]האב גולה על ידי הבן והבן גולה ע"י האב [ה]הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן חוץ מגר[ז] תושב [ו]וגר תושב [א] אינו גולה אלא על ידי גר תושב: **גמ'** האב גולה ע"י הבן והאמרת יצא האב המכה את בנו דגמיר והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד בשוליא דנגרי שוליא דנגרי חיותא היא דלמדיה [ז]דגמיר אומנותא אחריתי: והבן גולה ע"י האב כו': ורמינהי [ח] מכה נפש פרט למכה אביו אמר רב כהנא לא קשיא הא ר"ש והא רבנן [ט] לר"ש דאמר חנק חמור מסייף שגגת סייף ניתנה לכפרה שגגת חנק לא ניתנה לכפרה לרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו [בשוגג[י]] שגגת סייף הוא ושגגת סייף ניתנה לכפרה רבא אמר [כ]פרט לעושה חבורה באביו בשוגג ס"ד אמינא כיון דבמזיד בר קטלא הוא בשוגג נמי ליגלי קמ"ל: הכל גולין על ידי ישראל וכו': הכל גולין על ידי ישראל לאיתויי מאי לאיתויי עבד וכותי תנינא להא דת"ר [ט]עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה גולה דקטליה ולוקה דלטייה אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי בשלמא גולה דקטליה אלא לוקה אמאי דלטייה [י] ונשיא בעמך לא תאור [כ] בעושה מעשה עמך אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם עבד בר עדות הוא אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן [י]כגון שהכהו הכאה אשה כדכתיב[ט] וקמו לבניכם נשים כך חייב ללמדו אומנות: מכה נפש. גבי הורג בשגגה כתיב לגוס שמה מכה נפש בשגגה: **פרט** למכה אביו. שלא חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפש שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו יצא מכה אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא וקא ס"ד דממעט ליה מגלות אפילו הרגו: לרבן שמעון דאמר. בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף מט:) חנק חמור מסייף ולדיליה ההורג את אביו בחנק דתנן (שם דף פא.) מי שנתחייב ג' מיתות ב"ד נידון בחמורה וההורג אביו חייב שתי מיתות שהעושה חבורה באביו מן הנחנקין הן[ז] והמכה נפש מן הנהרגין וכאן יש חבורת אביו ולריתה ולר"ש דאמר חנק חמור אם היה זה מזיד היה בחנק ועכשיו שהוא שוגג לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה לא נתנה כפרה לשגגת חנק: ולרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו שגגת סייף הוא. שהרי אילו מזיד היה נידון בחמורה שהיא סייף ושגגת סייף נתנה לכפרה בגלות: **רבא אמר**. ברייתא נמי רבנן והההורג את אביו נמי גולה דשגגת סייף היא והא דקתני פרט למכה אביו לאו להורגו קא ממעיט אלא בעושה בו חבורה בשוגג: לוקה דלטייה. ואמרינן [בשבועות] (דף לה.) המקלל את חבירו עובר בלא תעשה ואתיא במה הלך מהמקלל דיין ונשיא וחרש (סנהדרין דף סו.): שהעיד בו. שהוא חייב מלקות:

ליקוטי רש"י לרבות טבול יום. שאינו לריך להביא כפרה [שאין יכול ליכנס עד שיעריב שמשו]. לרבות מחוסר כפרה. דאע"ג דהעריב שמשו אינו יכול ליכנס עד שיביא כפרתו [נזיר מה.]. **אין צ"ל** חריש וקציר של שביעית. דעל כרחך אע"ג דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב ששת ימים תעבוד סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת חרים וקליר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו. חריש של ערב שביעית. שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חרים שיועיל לשביעית [ר"ה ט.]. שנכנס לשביעית. כל שיש לו ליכנס לשביעית שאסור לחרוש לפני ראש השנה [מועד קטן ד.]. בחריש ובקציר תשבות. חרים של ערב שביעית וכו' ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש. וכך משמעו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות ועבודת ו' הימים שהתרתי לך, יש שנה שהחרים והקליר אסור ואין לריך לומר חרים וקליר של שביעית שהרי נאמר שדך לא תזרע וגו' [שמות לד כא]. [בשביעית משמע קרא, דאי בשבת מאי איריא חורש וקוצר אפילו משאר מלאכות לריכה שביתה אלא בשביעית משמעי קרא, והכי קאמר ששת ימים תעבוד ואומן ששת ימים שהתרתי לך לעבוד, בחרים ובקליר תשבות דהיינו בשביעית, ואם אינו לריך לחרים וקליר של שביעית תנהו ענין לחרים לפני שביעית הנכנסת לשביעית, כגון הנך שלשים יום לפני ראש השנה [מכת"י רש"י מועד קטן ג:]]. מה חריש רשות. בכל מקום. יצא קציר העומר. מומר לקצור בשבת. אע"פ שמצא קצור קוצר דבעינן קצירה לשמה אבל אם מצא חרוש אינו חורש [מועד קטן ד.]. בעושה מעשה עמך. בעמך דרשינן הכי וכו' [ב"מ מח:].

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ו ז והלכה יד:
כא ג מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין קנט:
כב ד מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עה:
כג ה מיי' שם הל' ג:
כד ו מיי' שם [עיין כ"מ]:
כה ז מיי' שם הל' ה:
כו ח מיי' פ"ז שם הלכה טו:
כז ט מיי' פ"ה שם הלכה ג:
כח י מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קנט:

רבינו חננאל

דכתב עוד טומאתו בו עוד לרבויי למת מצוה. טמא יהיה לרבות טבול יום. טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים. **איכא דמתני לה** להא דאמר ליה ההוא מרבנן לרבא ושינויא דשני ליה רבא אהא בחריש ובקציר תשבות ר' עקיבא אומר אין צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית כו' ופשוטה היא: **האב גולה על ידי הבן**. כלומר אם הכה האב את בנו והרגו הרי זה גולה ואוקמה שלא הכהו ללמדו תורה ולא מוסר אלא הכהו ללמדו אומנות והוא דידע אומנות אחרת דכיון דאית ליה אומנות אחרת הא אית ליה חיותא נמצא האב מכהו שלא ברשות לפיכך גולה אבל המכהו ללמדו תורה או מוסר אינו גולה. **רמינן ברייתא** דקתני בן המכה אביו אינו גולה. כלומר לא סגי ליה בגלות. אמתני' דקתני הבן גולה ע"י האב. **ופריק רב כהנא** ברייתא ר' שמעון מתני' לרבנן ופשוטה היא. **ורבא אמר** בשהרגו הבן לאביו דברי הכל גולה וברייתא שעשה בו חבורה ולא הרגו והכי קתני מכה נפש פרט למכה אביו בשוגג ועשה בו חבורה שאינו גולה מ"ט דסד"א כיון שהבן עושה חבורה באביו במזיד אע"פ שלא הרגו נהרג בשוגג נמי כיון שעשה בו חבורה ליגלי קמ"ל דלא: **הכל גולין ע"י ישראל** כלומר כל ההורג ישראל גולה. **וישראל גולה על ידיהן** לאיתויי עבד וכותי שאם הרגן ישראל גולה על ידיהן. כדתניא עבד וכותי גולה ע"י ישראל אם הרגו ואם קללו לוקה מדכתב נשיא בעמך לא תאור. ישראל גולה ע"י עבד וכותי אם הרגן ואם הכהו הכאה

תורה אור השלם

א) כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: [במדבר יט, יג] ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: [שמות לד, כא] ג) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיְיָ שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: [ויקרא כה, ד] ד) יַסֵּר בִּנְךָ וְיַנִיחֶךָ וְיִתֵּן מַעֲדַנִּים לְנַפְשֶׁךָ: [משלי כט, יז] ה) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: [במדבר לה, טו] ו) אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר: [שמות כב, כז]

מסורת הש"ס עם הוספות

א) גזיר מה., ב) שביעית פ"א מ"ד מו"ק ג: [ר"ה ט.], ג) [שבת סג: וש"נ], ד) [סנהדרין דף מט:], ה) ב"מ מח: סב. סנהדרין פה. [ב"ק לד: יבמות כב: ב"ב ל.], ו) ויקרא כג י, ז) קהלת ט ט, ח) ירמיה כט ה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו מלתא היא דאמרי מ"ט קליה וכו' אף קליה נמי מצא קצור אינו קוצר אינו קוצר יצא קציר העומר שאפי' מצא קצור מצוה לקצור ולהביא ואי ס"ל מצוה מצא קצור אינו קוצר אינו יחרוש בשביעית: (ב) רש"י ד"ה אין לריך לומר וכו' תשבות הס"ד ואח"כ מ"ה חריש של שביעית הנכנס לשביעית שלא יחרוש בשביעית: (ג) ד"ה הכל גולין ל"ל קודם ד"ה חוץ מגר: (ד) תוס' ד"ה אינו וכו' וי"ל דכיון דקסבר דקליר אתי לתוספת. נ"ב פי' דהא דקאמר א"ל לומר חריש לאו דוקא דאפי' לריך לומר חריש מ"מ כיון דאינו לריך לומר קליר ובע"כ דקליר אתא לתוספת בקליר הנכנס למ"ש א"כ חריש נמי אתא לתוספת בחריש הנכנס לשביעית וא"כ השתא משמע לקרא דכתיב חריש כאילו א"ל אלא לענין תוספת ודו"ק: (ה) ד"ה והא וכו' קשה לרש"י [ט] דהיינו:

הגהות הגר"א

[א] במשנה וגר תושב גולה ע"י גר תוסב כל"ל. (וכן הוא לקמן ט' א' ובירושלמי):

הגהות וציונים

א] לרש"י לא גרסי' רש"ל (גליון): ב] רש"א מ"ז (גליון): ג] [בסה"מ הגי' חוץ מעל ידי גר] (גליון): ד] ליתא בכל הדפו"י ובכת"י וכן ברש"י והוסיפו המהרש"א אבל הוא מיותר (דק"ס): ה] רש"א מ"ז (גליון) וכן בכת"י ליתא: ו] כת"י הוא: ז] צ"ל מאשר ומטמא יהיה (מהר"ם): ח] דבור זה שייך אחר ד"ה אינו, ועיי' בשיח יצחק: ט] תוס' רבינו פרץ להר"ם. תוס' שאנץ ותימא למורי ר' מרדכי, ועיי"ש כל התוס' ביתר ביאור: י] צ"ל לר"י (ב"ש):

לעזי רש"י

יויינדרינ"ו. פירוש תלמידו של אומן המלמדו אומנות (עיין רש"י פסחים דף קח ע"א ד"ה בשוליא דנגרי):